

บทความวิจัย (ภาษาไทย)/ Research Article (Thai)

การบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม

ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

Management of Public Land Resources in Nong Sanit Subdistrict,
Chom Phra District, Surin Province: A Participatory Approachสิริพัฒน์ ลาภจิตร^{1*}, จิรายุ ทรัพย์สิน², วันชัย สุขตาม³Siriphat Lapjit^{1*}, Jirayu Supsin², Wanchai SuKtam³^{1*,3} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย^{1*,3} Assistant Professor Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University, Surin Province, Thailand² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย² Associate Professor. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University, Surin Province, ThailandE-mail address (Corresponding author): ^{1*} siriphat.lapjit@gmail.com; (Authors): ² jirayu2515@sru.ac.th, ³ wanchai2526@sru.ac.th

รับบทความ: 4 มิถุนายน 2567/ แก้ไข: 9 กันยายน 2567/ ตอบรับบทความ: 27 กันยายน 2567

Received: 4 June 2024/ Revised: 9 September 2024/ Accepted: 27 September 2024

Abstract

Background and Objective: Managing state land for public benefit is essential to fostering an understanding of mechanisms that can improve quality of life and lead to sustainable development. This research aims to: 1) study success factors, 2) enhance community capacity, and 3) establish a prototype innovative community on 6.50 rai of public benefit land for organic crop production in village no. 3, Nong Sanit Subdistrict, Chom Phra District, Surin Province.

Methodology: The study used participatory action research, targeting key informants, including 15 interviewees, 5 main crop producers, 25-factor interviewees, and 30 role model developers. A sample size of 378 was determined using a standardized table. using interviews, surveys, and questionnaires with a content validity index (IOC=0.82, 0.812, 0.91). Data collection occurred in five phases: studying data, identifying success factors, selecting crops, enhancing community capacity, and establishing a prototype community. The analysis applied comparative content and descriptive statistics, including mean and standard deviation.

Results: 1) Success factors in participatory management of public benefit land were highly rated ($\bar{X}$ =4.44, S.D.=0.67). The production and marketing of five crops—morning glory, green onions, bok choy, celery, and salad greens—were prioritized. 2) Community capacity development involved three stages: (1) establishing shared objectives, (2) creating structures and mechanisms, and (3) implementing projects such as land distribution, planting schedules, water management, eco-friendly packaging, and financial operations. 3) A prototype innovative community was developed through six aspects: (1) directional management, (2) capacity building, (3) team management, (4) knowledge management, (5) production and market management, and (6) innovation improvement.

Discussion: Collaboration and networking among stakeholders are important for improving community knowledge, skills, planning, and problem-solving, ultimately leading to a prototype community model for economic and social activities in public land management.

Suggestions: Transparent communication and workshops on land legislation and resource management are essential for fostering active participation and improving the management of public land.

Keywords: Management Mechanisms; Public Land Resources; Cooperative Management; Community Capacity

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์การวิจัย: การจัดการที่ดินของรัฐซึ่งถูกจัดสรรเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจกลไกด้วยความมั่นใจว่าสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นำมาสู่การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จ 2) พัฒนาศักยภาพชุมชน และ 3) สร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ ภายในพื้นที่ดินสาธารณะประโยชน์ซึ่งใช้เป็นแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ รวม 6.50 ไร่

ระเบียบวิธีวิจัย (วิธีดำเนินการวิจัย): ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ กลุ่มการสัมภาษณ์และประชุมระดมสมอง 15 คน

กลุ่มผลิตพืชหลัก 5 ชนิด กลุ่มการสัมภาษณ์ปัจจัย 25 คน กลุ่มพัฒนาบุคคลต้นแบบ 30 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จากตารางสำเร็จรูป 378 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC=0.82, 0.812, 0.91) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 ระยะ (ศึกษาข้อมูล ศึกษาปัจจัยความสำเร็จ คัดเลือกพืชหลักเพื่อการผลิต พัฒนาศักยภาพชุมชน และสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจการบริหารจัดการ การประชุมระดมสมองและจัดกิจกรรม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบเปรียบเทียบเพื่อสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย และใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย: 1) ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการที่สาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.67) โดยการปลูกพืชผักอินทรีย์เพื่อส่งเสริมการผลิตและการตลาดที่ได้จากมติการประชุม 5 ชนิด คือ ผักบุ้ง ต้นหอม กวางตุ้ง ขึ้นฉ่าย และ ผักสลัด 2) การพัฒนาศักยภาพชุมชน 3 ขั้นตอน คือ (1) ร่วมกันมองเป้าหมาย (2) กำหนดโครงสร้างและกลไก (3) ร่วมทำโครงการเพื่อดำเนินกิจกรรม คือ จัดสรรพื้นที่, ปฏิทินเพาะปลูก, ทำปุ๋ยແຫນແຕງ, การจัดการน้ำ, พัฒนาบรรจุภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, การตลาดออนไลน์และจัดส่งทุกพื้นที่, จัดระบบการเงินและบัญชี และ 3) การสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ 6 ประการ คือ (1) บริหารทิศทาง (2) พัฒนาศักยภาพ (3) บริหารกลุ่ม (4) จัดการความรู้และข้อมูล (5) จัดการผลผลิต สินค้า ตลาด และบริการ (6) ติดตาม ควบคุม ปรับปรุงและพัฒนา นวัตกรรม

อภิปรายผล: ความร่วมมือจากทุกฝ่ายและเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน ทั้งการเสริมสร้างเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะการวางแผน การแก้ไขปัญหา นำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะ

ข้อเสนอแนะ: ประเด็นสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามคือ การสร้างช่องทางสื่อสารที่โปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างอิสระ พร้อมกับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ด้านกฎหมายที่ดินและการบริหารทรัพยากร เพื่อเสริมความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่การจัดการที่ดินสาธารณะร่วมกัน

คำสำคัญ: กลไกการบริหารจัดการ; ที่ดินสาธารณะประโยชน์; การบริหารความร่วมมือ; ศักยภาพชุมชน

บทนำ

การยึดมั่นในแนวทางปฏิบัติที่เน้นมิติทั้งสามของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ SDGs ปรากฏเป็นงานชุดหนึ่งที่รัฐบาล องค์กร และสังคมพลเมืองต้องดำเนินการโดยมุ่งหวังสร้างโลกที่เท่าเทียม มีศักดิ์ศรี และยั่งยืนยิ่งขึ้น (da Silva & Maracajá, 2021) ไปพร้อมกับที่ดิน ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากการเข้าถึงที่ดินและสิทธิในการครอบครองจะช่วยเพิ่มโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจที่จำเป็นในการขจัดความยากจน มีส่วนสนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง ทำให้การติดตามตรวจสอบที่ดินมีความสำคัญต่อการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน รวมถึงการเติบโตและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Mbogo et al., 2024)

“ที่ดินสาธารณะ” คือที่ดินที่รัฐบาลกลางเป็นเจ้าของและบริหารจัดการ โดยใช้สำหรับอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าไม้ และภูมิภาคที่เป็นป่า เหลือสิ่งอื่นใด ดินแดนเหล่านี้ได้รับการบำรุงรักษาเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การมีพื้นที่พักผ่อนและสันทนาการสาธารณะ (Halperin et al., 2023) ซึ่งที่ดินที่สามารถเข้าถึงได้แบบสาธารณะมักจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญสำหรับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนระดับโลก เนื่องจากที่ดินเหล่านี้ให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และสังคม ครอบคลุมกิจกรรมของมนุษย์ที่หลากหลาย เช่น เกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ การท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น (Azam et al., 2023; Meyfroidt et al., 2022) แต่เมื่อการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้น ความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงเพิ่มมากขึ้น ที่ดินสาธารณะเหล่านั้นจึงมักถูกยึดครองโดยรัฐบาลเพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสวนอุตสาหกรรมขยายเมืองหรือดำเนินโครงการพัฒนาเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการกระจายรายได้ (Whiting, 2022)

เนื่องด้วยความกดดันของมนุษย์ต่อพื้นที่สาธารณะที่เพิ่มขึ้น การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การขยายตัวของเมือง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Mondal & Palit, 2022) ดังตัวอย่างข้อพิพาทเรื่องที่ดินสาธารณะในพื้นที่ชนบทของประเทศจีน เนื่องจากการขยายตัวของเมืองในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องทรัพย์สินสาธารณะ เกษตรกรในประเทศจีนมีสิทธิการเพาะปลูกและใช้ประโยชน์ที่ดิน แต่จะไม่ได้กรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ แม้ว่าทรัพย์สินทางการเกษตรจะมีเจ้าของร่วมกันเป็นหลักก็ตาม ทำให้เกิดความซับซ้อนและความตึงเครียดต่อความสัมพันธ์ (Chen, 2022; Sha, 2023) จึงมีความจำเป็นต้องมีแนวทางการบูรณาการมิติความยั่งยืนแบบองค์รวม รวมไปถึงแง่มุมทางวัฒนธรรมและการกำกับดูแลการจัดการ การพัฒนารูปแบบการจัดการ ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจพลวัตที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (Andreeva et al., 2021) โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมสนับสนุนความคิดริเริ่มและรักษาความยั่งยืนผ่านแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนในท้องถิ่น ความร่วมมือข้ามภาคส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์ในบริบทของการจัดการอย่างสมดุล เป็นการวางรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการริเริ่มโครงการพัฒนาภูมิภาคในอนาคตได้ (Nurrahman et al., 2024)

ที่ดินสาธารณะที่ใช้เป็นแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรจากกรมพัฒนาที่ดินตามแผนการใช้ที่ดินตำบลภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72(1) กำหนดให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทยให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ ลงวันที่ 6 เมษายน 2561 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Surin Land Development Station, 2021) ซึ่งในปี 2564 มีรายงานผลการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนธิ พบปัญหาหลักคือการขาดแคลนน้ำทั้งเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ดินขาดความสมบูรณ์ โดยความต้องการของชุมชนเกษตรกร และเทศบาลตำบลหนองสนธิ มีความต้องการ 3 ประการ คือ ต้องการขุดลอกแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค การปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ และลดต้นทุนการผลิต ต้องการปัจจัยการผลิตเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน (Surin Land Development Station, 2021)

การตระหนักถึงผลกระทบในระยะยาวต่อการพัฒนาสังคมในอนาคต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางการปรับการใช้ที่ดินให้เหมาะสมในปัจจุบัน เพื่อปูทางไปสู่การดำเนินการตามนโยบายการจัดการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน ทั้งการวางแผนพื้นที่ และการวางแผนการใช้ที่ดินเป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบกลยุทธ์และแผนที่ยั่งยืน จัดระบบอย่างดี และครอบคลุม ซึ่งมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชุมชนที่มีความยืดหยุ่นและน่าอยู่อาศัยมากขึ้น (de Souza et al., 2022; Sheikh & van Ameijde, 2022; Zheng et al., 2023) ซึ่งการจัดการการใช้ที่ดินอย่างรอบคอบถือเป็นสิ่งสำคัญ ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความรู้ที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยลดความไม่แน่นอน ส่งเสริมความมุ่งมั่น ความถูกต้อง การยอมรับ และความขัดแย้งในอนาคตอีกด้วย (Gomes et al., 2024) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สร้างความไว้วางใจแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (DeShields et al., 2020) ที่เชื่อกันว่าเกิดจากหลักการที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกัน ได้แก่ การเคารพบุคคล ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางสังคม กำหนดผลประโยชน์ที่เหมาะสม ลดความเสี่ยงภาระ และแสวงประโยชน์ให้เหลือน้อยที่สุด รวมถึงการสนับสนุนกระบวนการยินยอม ทำความเข้าใจจุดอ่อนและภาระหน้าที่ของนักวิจัย การได้รับอนุญาต อนุมัติ และสร้างความชอบธรรม และการบรรลุเป้าหมายในการสรรหาและรักษาบุคลากร (Adhikari et al. 2020)

การค้นหาคำผสมระหว่างข้อกำหนดของสาธารณะ สิทธิ และการพัฒนายังคงมีความสำคัญนอกเหนือจากการสร้างความมั่นใจในเสถียรภาพทางสังคมและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแล้ว การพัฒนาชุมชนในชนบทให้มีความยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับการบริหารและการใช้ที่ดินสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ (Zhang & Qian, 2020) ดังนั้น กระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดกิจกรรมการใช้ที่ดินที่เหมาะสมล่วงหน้า โดยอิงจากศักยภาพทรัพยากรดิน สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การใช้ที่ดินเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ไม่เพียงแต่การตัดสินใจ แต่ยังรวมถึงการจัดทำมาตรการ กิจกรรม โครงการ และนโยบายที่สอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (Surin Land Development Station, 2021) จึงนำมาสู่การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน มีนัยสำคัญที่ถือว่าเป็นตัวแปรทางด้านภูมิศาสตร์ในมิติประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งมี 8 ลักษณะ คือ 1) การรวมตัวของกลุ่มคน 2) การมีอาณาเขตทางภูมิศาสตร์สำหรับเป็นที่ตั้ง 3) ปฏิสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อกัน 4) ความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของ 5) การมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน 6) มีจิตสำนึกร่วมกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชุมชน 7) การจัดระเบียบของชุมชน 8) การติดต่อสื่อสารและเครือข่าย (Phonsri, 2004)

แนวคิดการบริหารจัดการชุมชน มุ่งเน้นการจัดการจัดการเชิงกลยุทธ์ การจัดการความรู้ การพัฒนาองค์การ ภาวะผู้นำ นโยบายสาธารณะ วิสาหกิจชุมชนหรือสวัสดิการชุมชน (Prinyasuthinun, 2018) และการบริหารจัดการที่ดิน ตามกรอบยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดิน 4 ด้าน (Ministry of Natural Resources and Environment, 2019) คือ 1) รักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน 2) ใช้ที่ดินทำกินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรม 3) จัดที่ดินให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาส และ 4) บริหารจัดการที่ดิน นอกจากนี้ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factors : CSFs) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นต่อการบรรลุวัตถุประสงค์โดยพิจารณานโยบายและกฎระเบียบ การมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาเทคโนโลยี การพิจารณาสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการดำรงอยู่ทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางสังคม และความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Fatimah et al., 2024) ประกอบด้วย 1) การนำเข้า 2) กระบวนการ 3) การผลิต (Bullen & Rockart, 1981)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ที่เน้นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (Erwin, 1976) ซึ่งการมีส่วนร่วมในงานเชิงพัฒนาสามารถกระทำได้ 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ เชิงงบประมาณ เชิงความรับผิดชอบ และเชิงการตัดสินใจ (Cohen, 1996) โดยการส่งเสริมชักนำ และเปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ ประกอบด้วย 1) การเปิดช่องทางร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีช่องทางการแสดงความคิดเห็น 2) การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ข้อมูล และการตัดสินใจ 3) การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มตามความสนใจ อาสาสมัครจิตอาสาช่วยงาน ผู้ส่งเสริม ผู้รับบริการ และผู้ตรวจสอบ (Puangngam, 2010) และแนวคิดการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อ และความสามารถของชุมชนท้องถิ่นเอง ซึ่งชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้วางแผน เรียนรู้ สามารถวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของตนเอง และเลือกวิธีปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของตนเองได้ และยอมรับต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพึ่งตนเองที่สำคัญ (Phongphit, 2005)

ทั้งนี้ คณะวิจัยได้ทำการวิเคราะห์สรุปเชิงอุปนัยเพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1. Research Conceptual Framework

ที่มา: วิเคราะห์โดยคณะวิจัย

Source: Analysis by the researcher

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่เป้าหมายการวิจัย คือ พื้นที่ดินสาธารณะที่ใช้เป็นแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ จำนวน 22 ชนิดพืช ตามรหัสรับรอง TAS: 55759 มีที่ตั้งแปลงหมู่ที่ 3 ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ รวมพื้นที่ 6.50 ไร่ (Nong Sanit Subdistrict Administrative Organization, 2021) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ ลงวันที่ 6 เมษายน 2561 กำหนดให้มีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินภายในหมู่ที่ 3 ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 1) ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน 2) ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ 3) ทรัพยากรมีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค 4) สิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน 5) การพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและใช้อย่างยั่งยืน (Announcement of the Prime Minister's Office on the Announcement of the National Reform Plan, 2018)

ประชากรการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ตามข้อมูลสถิติจำนวนประชากรและบ้านปี พ.ศ. 2564 รวมทั้งสิ้น 6,973 คน (Office of Registration Administration, Department of Provincial Administration, 2021)

ดำเนินการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เน้นการเคารพความรู้ของผู้คนและความสามารถในการเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียม

กันในกระบวนการวิจัย และความมุ่งมั่นในการดำเนินการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก (Pant, 2014; Williams & Brydon-Miller, 2004) โดยนำรูปแบบการสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพไว้ด้วยกัน (Brydon-Miller et al., 2020) ดังนั้น คณะวิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยใน 5 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลที่ดินสาธารณะประโยชน์

กำหนดผู้ให้ข้อมูล โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 2 กลุ่ม รวม 15 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารและฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้นำ และสมาชิกในชุมชน จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง โดยสร้างแนวประเด็นคำถามทั่วไป เกี่ยวกับประเด็นประวัติความเป็นมาของที่ดินสาธารณะ การใช้ประโยชน์ของหมู่บ้าน/ตำบล การบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ และการจัดสรรที่ดินทำกินตามบัญชีรายชื่อและไม่ได้มีการจัดสรร ภายในตำบลหนองสนธิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารและฝ่ายสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลเป็นรายบุคคล ภายในระยะเวลา 20-30 นาทีต่อคนโดยประมาณ และกลุ่มกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ ผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการจัดการประชุมระดมสมอง ภายในระยะเวลา 1-2 ชั่วโมง โดยประมาณ

ระยะที่ 2 การคัดเลือกพืชหลักเพื่อส่งเสริมการผลิต

กำหนดผู้ให้ข้อมูล โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นเกษตรกร ผู้ผลิตพืชผักอินทรีย์ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 25 คน จากนั้นดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อคัดเลือกพืชหลักด้วยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ปลูกผักหรือสมาชิกสหกรณ์ การลงทุน ความเสี่ยง การกำหนดราคา ผักอินทรีย์เพื่อส่งขายตลาดหรือส่งเครือข่ายภายใต้ฐานความต้องการของตลาด และผู้ซื้อ จำนวน 5 ชนิด คือ ผักบุ้ง ต้นหอม กวางตุ้ง ขึ้นฉ่าย และผักสลัด

ระยะที่ 3 การประเมินปัจจัยความสำเร็จ

กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นเกษตรกร ผู้ผลิตพืชผักอินทรีย์ในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 25 คน สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้เท่ากับ 378 ตัวอย่าง ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจความคิดเห็นชนิดปลายปิดตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดให้ระดับ 1 เท่ากับน้อยที่สุด ระดับ 2 เท่ากับน้อย ระดับ 3 เท่ากับปานกลาง ระดับ 4 เท่ากับมาก ระดับ 5 เท่ากับมากที่สุด (Likert, 1961) และแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยประเด็นคำถาม เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการ การคัดเลือกผู้ปลูกผักหรือสมาชิก การคัดเลือกพืชสวนผักอินทรีย์ที่ใช้ปลูก การคัดเลือก วิธีการปลูก วิธีการจัดการน้ำ วิธีการดูแลและจัดเก็บ บรรจุภัณฑ์ ประเมินความเสี่ยง ประเมินจากรายได้จากการขายผักอินทรีย์หรือยอดขายกำไร โดยดำเนินการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บ

รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ในการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย เป็นเวลา 1–3 ชั่วโมงโดยประมาณ และทำการแจกแบบสำรวจให้กับกลุ่มตัวอย่างภายใน 1 วัน โดยมารับกลับคืนภายในวันถัดไปพร้อมข้อมูลการตอบที่ครบถ้วนได้ภายใน 1 สัปดาห์

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสรุปแบบอุปนัย สำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00–1.50 หมายถึงระดับน้อยที่สุด 1.51–2.50 หมายถึงน้อย 2.51–3.50 หมายถึงปานกลาง 3.51–4.50 หมายถึงมาก และ 4.51–5.00 หมายถึงมากที่สุด (Srisa-ard, 2017)

ระยะที่ 4 การพัฒนาศักยภาพชุมชน

กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นกลุ่มสมาชิกและเครือข่าย 30 คน ซึ่งทำการคัดเลือกผู้ปลูกผักหรือสมาชิกสหกรณ์ การลงทุนความเสี่ยง การคัดเลือกพืชผักอินทรีย์เพื่อส่งขายตลาดหรือส่งเครือข่าย การตลาด รูปแบบบรรจุภัณฑ์โดยใช้ทรัพยากรในชุมชน และตราสินค้า เพื่อพัฒนาบุคคลต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ โดยดำเนินการประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพชุมชน จากนั้นดำเนินการจัดเสวนา สนทนาระดมความคิดเห็น (Focus Group) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกับการกำหนดกลยุทธ์ด้วยเทคนิค Town matrix ซึ่งเป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจที่สำคัญที่สะท้อนตำแหน่งการปรับปรุงสถานการณ์ (Brown Epstein, 2022; Shinde et al., 2023) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการจัดอบรมให้ความรู้ ร่วมกับการสาธิตกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การจัดระบบพัฒนาที่ดินสาธารณะแบบครบวงจร (การจัดสรรพื้นที่เพาะปลูก, ปฏิทินเพาะปลูกตลอดฤดูกาล, การจัดการน้ำแบบเกษตรกรรมยุคใหม่, การดูแลและเก็บเกี่ยว) 2) การทำปุ๋ยอินทรีย์ย่อยสลายเศษผักที่เหลือทิ้งจากแปลง 3) การตลาดออนไลน์ 4) การทำบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 5) การจัดการระบบบัญชีเพื่อช่วยในการบริหารจัดการ สำหรับข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสรุปแบบอุปนัยลักษณะการตีความเพื่อค้นหาความคล้ายคลึงและระบุรูปแบบภายในหมวดหมู่แต่ละหมวดหมู่ (Puppis, 2019)

ระยะที่ 5 การสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ปลูกพืชผักอินทรีย์จำนวน 1 กลุ่ม รวม 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างปลายเปิดในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ แบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดกิจกรรมถอดบทเรียนร่วมกับวิทยากรชุมชนถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกและกลุ่ม/เครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย 1) รูปแบบการบริหารจัดการ 2) การคัดเลือกผู้ปลูกผักหรือสมาชิก 3) การคัดเลือกพืชผักอินทรีย์ที่ใช้ปลูก 4) การคัดเลือกวิธีการปลูก 5) หลักเกณฑ์กระบวนการที่ดีในการผลิต หรือมาตรฐาน GMP 6) ผักฟรีเมล็ด 7) การตลาดออนไลน์ จากนั้นทำการติดตาม สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มสหกรณ์พืชผักอินทรีย์หนองสนธิและผู้เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเชิงเปรียบเทียบและสรุปเชิงอุปนัยทางด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และสำรวจในระยะที่ 1 แบบสอบถามในระยะที่ 2 และแบบสัมภาษณ์ในระยะที่ 5 ผ่านการพิจารณาให้คะแนนค่าความตรงเชิงเนื้อหา ตามเกณฑ์การให้คะแนน +1 คะแนน เท่ากับแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คะแนน เท่ากับไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง -1 เท่ากับแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง โดยนำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหา ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการศึกษา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ด้วยสูตร คือ หาผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน จำนวน 3 คน แล้วนำมาหารด้วยจำนวนผู้เชี่ยวชาญ จะได้ผลลัพธ์ค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Tirakanan, 2006; Tirakanan, 2014) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.82, 0.812, ตามลำดับ

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนิม อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

ข้อมูลบริบทพื้นที่ของชุมชน ประกอบด้วย

1. ปัญหาในพื้นที่ของชุมชน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ความยากจน การขาดแคลนที่ดินทำกิน ไม่มีงานทำในช่วงว่างงาน คนในชุมชนได้รับสารเคมีตกค้างในกระแสเลือดสูง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์

“...ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำนาปีเพราะฝนแล้ง ได้ข้าวไม่พอกับที่ลงทุนปลูกจึงต้องกู้เงินธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์หรือนายทุน ทำให้เป็นหนี้ซ้ำซาก...” (กลุ่มผู้บริหารและฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 เมษายน 2565)

“...ช่วงที่ลาออกจากงานที่ทำในโรงงานก็กลับมาทำนาที่บ้านเพียงอย่างเดียว พอว่างก็จับกลุ่มคุยกันไม่มีงานอื่นทำเลย จึงรู้สึกเหมือนชีวิตไม่ค่อยมีคุณค่า...” (กลุ่มผู้นำและสมาชิกในชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 เมษายน 2565)

2. ความต้องการในพื้นที่ของชุมชน พบว่า คนในชุมชนต้องการสร้างอาชีพที่สามารถเพิ่มรายได้สามารถปลดหนี้ที่มีอยู่ และลดรายจ่ายในการดำรงชีพ รวมไปถึงความตั้งใจที่จะไม่ใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิต เนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ โดยให้หน่วยงานภาครัฐและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นร่วมมือกันจัดสรรพื้นที่สาธารณะประโยชน์สำหรับประชาชนที่เหมาะสม

“...ความพยายามของคนในชุมชนที่ร่วมกันเก็บข้อมูล ระดมความคิด ขับเคลื่อนและนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง จนได้รับการจัดสรรพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในพื้นที่ได้เป็นผลสำเร็จ...” (กลุ่มผู้บริหารและฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 เมษายน 2565)

“...การได้เห็นคนในชุมชนกระตือรือร้นที่จะช่วยกันทำงาน ตั้งแต่การรวมตัวเพื่อขอที่ดินสาธารณะมาปลูกพืชผักอินทรีย์ เพราะทุกคนอยากสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและได้มีอาหารที่ปลอดภัยไว้กิน ซึ่งทางเกษตรอำเภอได้เข้าไปมีส่วน

ร่วมอบรมให้ความรู้และได้รับความร่วมมือจากทุกคนด้วยดี...” (กลุ่มผู้บริหาร

และฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 เมษายน 2565)

ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

Table 1. Success Factors Affecting Participatory Public Land Management of the Nong Sanit sub-district community, Chom Phra district, Surin Province

ปัจจัย/ด้าน (Factors/Aspects)	ความคิดเห็น (Opinions)		แปลผล (Interpretation)
	$\bar{X}$	S.D.	
ปัจจัยนำเข้าทรัพยากร (Import Resources factors)	4.42	0.62	มาก (High)
- ด้านทรัพยากรของชุมชน (Community Resources)	4.51	0.65	มากที่สุด (highest)
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน (Local Wisdom and cultural community)	4.40	0.62	มาก (High)
- ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (Government agency supports)	4.36	0.62	มาก (highest)
ปัจจัยกระบวนการ (Process factors)	4.54	0.68	มากที่สุด (Highest)
- ด้านผู้นำชุมชน (Leader)	4.55	0.67	มาก (high)
- ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (Participation in community activities)	4.59	0.68	มากที่สุด (Highest)
- ด้านการบริหารจัดการชุมชน (Community management)	4.50	0.68	มากที่สุด (Highest)
- ด้านบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ (Management of Nong Sanit Organic Vegetable Enterprise Group)	4.56	0.68	มากที่สุด (Highest)
ปัจจัยผลผลิต (Production factors)	4.38	0.70	มาก (high)
- ด้านการผลิต/ตลาด (Production/market)	4.50	0.70	มากที่สุด (Highest)
- ด้านพัฒนาการผลิต (Production development)	4.43	0.70	มาก (high)
- ด้านมาตรฐานการผลิต (Production Standard)	4.40	0.68	มาก (high)
รวมเฉลี่ย (Average total)	4.44	0.67	มาก (high)

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.=0.67) พิจารณาเป็นรายปัจจัยโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ปัจจัยกระบวนการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D.=0.68) ซึ่งมีด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = 4.50$, S.D.=0.70) ด้านการบริหารจัดการชุมชน ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.70) และด้านบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ ($\bar{X} = 4.40$, S.D.=0.68) รองลงมาคือ ปัจจัยการนำเข้าทรัพยากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D.=0.62) ซึ่งมีด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านทรัพยากรของชุมชน ($\bar{X} = 4.51$, S.D.=0.65) และปัจจัยผลผลิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D.=0.70) ซึ่งมีด้านอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การผลิต/ตลาด ($\bar{X} = 4.50$, S.D.=0.70) ตามลำดับ

ปัจจัยหนุนเสริมขับเคลื่อนงานให้เกิดความสำเร็จต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำ พบว่า ผู้นำกลุ่ม ผู้นำท้องที่และท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ รวมทั้งหัวหน้าส่วนราชการ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์หรือแนวคิดเชิงพัฒนา

มีความเสียสละทุ่มเท มีช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาชุมชน มีความเป็นผู้นำสูง บริหารจัดการและประสานงานอย่างเป็นระบบ ทำให้วิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจพืชผักเกษตรอินทรีย์ ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน และมีความเข้มแข็ง

2. ปัจจัยด้านแรงงาน พบว่า มีการใช้แรงงานในครัวเรือน โดยแบ่งหน้าที่กันดูแลแปลงผักที่ได้รับผลิตชอบ ซึ่งบางครั้งเรือนที่มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และลูกหลาน ก็จะมาช่วยทำแปลงผัก ปลูกผัก ดูแลรดน้ำผัก เป็นต้น ซึ่งจะมีแรงงานหลักที่ดูแลแปลงผัก นอกจากนี้บางช่วงที่สมาชิกต้องไปทำนาก็จะมีการจ้างแรงงานเพื่อนบ้านเพื่อมาดูแลแปลงผักแทน เป็นการสร้างงานให้กับชุมชนหรือคนในชุมชนมีรายได้ และสมาชิกสหกรณ์บางครั้งเรือนจะมีพ่อแม่ผู้ถือหุ้น ลูกก็จะมาช่วยเป็นผู้นำทำงานในกลุ่ม โดยทำเป็นรายวันหรือรายเดือนได้ค่าแรงงานเป็นแรงงานขั้นต่ำ

3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ สมาชิกในชุมชน หรือสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับชุมชน มีความผูกพันกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม มีความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ร่วมกันเสนอแนะเพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการรวมหุ้นกันเพื่อนำไปใช้ในการลงทุนตั้งแต่เริ่มแรกของการจัดตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้กลุ่มพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องรองรับประมาณจากหน่วยงานภายนอกจึงทำให้เกิดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์หนองสนธิขึ้น

การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนธิ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมองเป้าหมายร่วม โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “หนองสนธิรุ่งเรืองเมืองเกษตรอินทรีย์” เป้าหมายคือ การนำที่ดินสาธารณะมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักอินทรีย์เพื่อเป็นอาหารปลอดภัยให้กับคนในชุมชนและขายให้กับผู้บริโภค

2. การกำหนดโครงสร้างและกลไกพื้นฐานเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดตั้งคณะทำงานกลุ่มปลูกพืชผักอินทรีย์ (ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายผลิต ฝ่ายตรวจสอบและติดตามประเมินผล ฝ่ายตลาด) และจากการระดมความคิดเห็น ซึ่งเป็นกลไกพื้นฐานเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มสมาชิกในชุมชน

3. การทำโครงการกิจกรรมร่วมกัน โดยจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนและกลุ่มสมาชิกได้นำไปใช้วิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการ ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชน แสดงดังภาพที่ 4

จุดแข็ง (S)		จุดอ่อน (W)	
S1 ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน (Strong cooperation within the community)		W1 ดินร่วนปนทรายในพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่ามีความแข็ง แห้งแล้ง คุณภาพดินไม่มีธาตุอาหารหรือสารอาหารในดิน (Loamy soil in wasteland areas is hard, dry, and has no nutrients or nutrients in the soil)	
S2 กลุ่มปลูกผักอินทรีย์มีความรู้การทำปุ๋ยหมัก และจุลินทรีย์จากธรรมชาติ (Organic vegetable growing groups have knowledge of making compost and natural microorganisms)		W2 ประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่อยู่ใต้ร่มเงาต้นไม้ขนาดใหญ่ แสงแดดส่องไม่ถึงพื้นดิน ทำให้พืชเติบโตช้า อาจเป็นแหล่งน้ำพาเชื้อราและแมลงศัตรูพืช (Approximately 45% of the area is shaded by large rain trees, limiting sunlight for growth and impacting the presence of fungi and pests)	
S3 การระดมทุนเพื่อการบริหารจัดการ (Funding for management)		W3 การจัดวางผังพื้นที่การเพาะปลูกไม่เหมาะสม (Inappropriate layout of planting areas)	
S4 กลุ่มปลูกผักอินทรีย์มีความซื่อสัตย์โดยไม่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี (Organic vegetable growing groups are honest planting without using chemicals and chemical fertilizers)		W4 สมาชิกชุมชนและหรือกรรมการมีเวลาว่างไม่ตรงกัน (Community members and/or committee members have different free time schedules)	
S5 คณะกรรมการมีความเข้มแข็ง (Strong leadership in the management committee)		W5 ขาดประสิทธิภาพในการบริหารและการควบคุมคุณภาพ (Lack of efficient quality management and control)	
S6 สหกรณ์คือที่รวบรวมและจำหน่ายผักอินทรีย์ (The cooperative is a hub for organic vegetable distribution)		W6 ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการผลิต (Lack of working capital for production)	
S7 การรวมกลุ่มปลูกผักอินทรีย์ด้วยใจ (Organic vegetable growing group with heart)		W7 ขาดการประชาสัมพันธ์และพัฒนา (Lack of public relations and development)	
S8 สมาชิกมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอความคิดเห็น (Members regularly exchange ideas and feedback)		W8 ขาดความรู้เรื่องระบบบัญชีการเงิน (Lack of knowledge in financial accounting systems)	
S9 การรวมกลุ่มจัดประชุมแก้ไขปัญหาและวางแผนพัฒนาร่วมกันทุกเดือน (Monthly meetings for problem-solving and joint development planning)		W9 สมาชิกขาดความรู้และเทคนิควิธีการผลิตและจำหน่าย (Lack of knowledge and technical expertise in production and marketing)	
โอกาสของ (O)	กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategies)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategies)	
O1 หน่วยงานในพื้นที่และสถาบันการศึกษาให้ความสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษที่มีคุณค่าทางโภชนาการกับประชาชนในชุมชน (Local agencies and educational institutions support and promote nutritional organic farming for the community)	S3S6S9O1: รวมกลุ่มตั้งสหกรณ์เป็นศูนย์รวมจำหน่ายระดมทุน บริหารจัดการปลูกผักปลอดสารพิษอย่างต่อเนื่อง (Establish a cooperative to centralize the sale, with ongoing funding and organic farming management)	W1W3O3: ปรับปรุงดินโดยใช้เทคนิคการยกแปลงขึ้นจากพื้นดินเดิม ซึ่งเหมาะกับการปลูกผักอินทรีย์รากสั้นเพื่อการเจริญเติบโตเร็วและลดค่าใช้จ่าย (Improve soil quality using raised beds suitable for short-rooted organic vegetables for faster growth and cost reduction)	
O2 หน่วยงานในพื้นที่และสถาบันการศึกษาลงพื้นที่จัดการอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการ (Local agencies and educational institutions organize training and practical workshops)	S1S2O2: จัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติทำปุ๋ยหมักและจุลินทรีย์ธรรมชาติร่วมกัน (Organize workshops on composting and Effective Microorganisms together)	W2W9O1: ออกแบบและวางผังการเพาะปลูกให้เหมาะสมหลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่บริเวณร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ (Redesign the planting layout to avoid shaded areas under large trees)	
O3 แนวโน้มกลุ่มคนรักสุขภาพในชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น (Increasing trend of health-conscious consumers in the community)	S4S7O3: สนับสนุนและส่งเสริมปลูกผักปลอดสารพิษด้วยใจ โดยเน้นคุณค่าทางโภชนาการในชุมชน (Support and promote happily organic farming with a focus on nutritional value)	W4W5S6W7W8O2: จัดทำตารางการอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการผลิต จำหน่าย และบริหารระบบบัญชีการเงิน (Organize a training and workshop schedule covering production, sales, and financial management)	
อุปสรรค (T)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST: Strategies)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT: Strategies)	
T1 ไม่มีช่องทางจำหน่ายสินค้าออนไลน์ (There is no online sales channel)	S1S5T3: พัฒนาคือความร่วมมือบริหารจัดการของสมาชิกและคณะกรรมการเพื่อวางแผนรับมือกับสถานการณ์ไม่พึงประสงค์ (Develop collaborative management among members and the committee to plan for unexpected situations)	W1W2T5: สนับสนุนการมีส่วนร่วมปลูกพืชคลุมดินเพื่อเพิ่มสารอาหารและบำรุงดิน (Encourage participation in planting cover crops to enrich the soil and improve fertility)	
T2 สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย (Unfavorable weather conditions)		W3T6: ปรับปรุงแผนผังการจัดวางโรงปลูกให้ได้มาตรฐานและเหมาะสมกับฤดูกาล (Improve the layout of the greenhouse to meet seasonal and standard requirements)	
T3 โรคระบาดของโควิดไม่สามารถรวมกลุ่มได้ (Restrict group gatherings caused of COVID-19 pandemic)	S2T5: จัดอบรมและปฏิบัติการให้ความรู้การทำปุ๋ยหมักและสารชีวภาพกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช (Organize training and workshop to provide knowledge on making compost and biological substances to eliminate diseases and pests)	W4W7W9T1: จัดตารางบริหารเวลาความร่วมมือและพัฒนาทักษะการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดิจิทัลให้กับสมาชิกในชุมชน (Schedule collaborative time management and digital marketing skill development for community members to create new sales channels)	
T4 ขาดเครื่องมืออุปกรณ์การผลิต และบรรจุภัณฑ์ที่ขาดการรับรองมาตรฐาน (Insufficient production tools and uncertified packaging)	S3S7T4: สร้างเครือข่ายระดมทุนและพัฒนาทรัพยากรการผลิตและบรรจุภัณฑ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานร่วมกัน (Build networks for funding and develop standardized production tools and packaging)		
T5 มีโรคพืชและแมลงศัตรูพืช (Plant diseases and pests)			

อุปสรรค (T)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST: Strategies)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT: Strategies)
T6 ขาดหลังคากันฝนในช่วงหน้าฝน ทำให้ไม่สามารถผลิตได้ตามรายการสั่งซื้อ (Lack of rain protection, causing production delays during rainy season)	S6T1: พัฒนาช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์และบริการจัดส่งทุกพื้นที่ (Develop online sales channels and delivery services for all areas)	W4W7W9T1: จัดตารางบริหารเวลาความร่วมมือและพัฒนาทักษะการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดิจิทัลให้กับสมาชิกในชุมชน (Schedule collaborative time management and digital marketing skill development for community members to create new sales channels)
T7 เกณฑ์มาตรฐานอินทรีย์มีระดับและหลากหลาย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการผลิต (Varied and complex organic certification standards, hindering production)	S4S7S9T7: การรวมกลุ่มผู้ผลิตพืชผักอินทรีย์เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน (Organize organic vegetable producers to collectively address challenges and meet certification standards)	W5W6W8T4T7: บริหารเครือข่ายความร่วมมือมีอะระคมทุนการผลิต และแบ่งปันทักษะความเชี่ยวชาญการบริหาร การควบคุมคุณภาพและระบบงานบัญชีการเงิน (Manage a cooperative network for funding and share expertise in management, quality control, and financial accounting systems)

ภาพที่ 4 สภาพแวดล้อมชุมชนตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

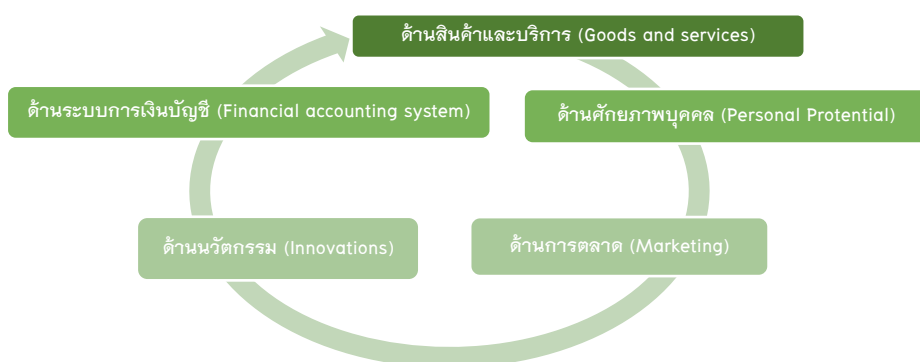
Figure 4. Community environment of the Nong Sanit sub-district community, Chom Phra district, Surin Province

ที่มา: วิเคราะห์โดยคณะวิจัย

Source: Analysis by the researcher

จากภาพที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพชุมชน 4 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก เน้นการรวมกลุ่มจัดตั้ง ฝึกปฏิบัติการ สนับสนุนและส่งเสริม 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข เน้นการปรับปรุง ออกแบบและวางแผน และจัดทำตาราง 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน เน้นพัฒนาความร่วมมือ จัดอบรมปฏิบัติการให้ความรู้ สร้างเครือข่าย พัฒนาช่องทางสื่อสาร รวมกลุ่ม การแก้ไขปัญหาและพัฒนา 4) กลยุทธ์เชิงรับ เน้นสนับสนุนการมีส่วนร่วม ปรับปรุงแผนผังพื้นที่ จัดตารางบริหารเวลาและพัฒนาทักษะ และบริหารเครือข่ายพร้อมระดมทุน

แนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แนวทางการพัฒนาชุมชนตำบลหนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

Figure 5. Community Development Approach of the Nong Sanit sub-district community, Chom Phra district, Surin Province

ที่มา: วิเคราะห์โดยคณะวิจัย

Source: Analysis by the researcher

จากภาพที่ 5 พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 1) ด้านพัฒนาศักยภาพบุคคล คือ แนวทางพัฒนาองค์ความรู้ผู้ปลูกพืชผักอินทรีย์ได้ทุกฤดูกาล พัฒนาผักให้มีขนาดและลักษณะที่ได้ราคาสูง พัฒนาความรู้เป็นผู้ประกอบการแบบครบวงจรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน และสร้างต้นแบบของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ 2) ด้านการพัฒนาการตลาด คือ แนวทางการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับการปลูกและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายตามจำนวนผลผลิตที่เพิ่มขึ้นและเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างตราสินค้า พัฒนาบรรจุภัณฑ์ 3) ด้านการพัฒนานวัตกรรม คือ แนวทางการพัฒนาปุ๋ยปลูกผัก เครื่องผสมปุ๋ย การจัดการและระบบน้ำ โรงเรือน โรงคัดแยกบรรจุภัณฑ์ มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับ 4) ด้านการพัฒนาระบบการเงินการบัญชี คือ แนวทางพัฒนาโดยใช้โปรแกรมระบบบัญชีการเงิน ที่ทันสมัย ตรวจสอบได้ และโปร่งใส และ 5) ด้านการผลิตสินค้าและบริการ คือ แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตร (พืชผักอินทรีย์) ด้วยระบบการผลิตที่ปลอดภัยและมีมาตรฐานเหมาะสมกับสินค้าเกษตรของตนเอง

การสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม

รูปแบบสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. ทิศทางการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะ ภายใต้การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน คือ การมองเป้าหมายร่วม การกำหนดโครงสร้างและกลไกพื้นฐาน และการทำโครงการกิจกรรมร่วมกัน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารและจัดการประชุมวางแผนกำหนดทิศทางและเป้าหมายการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ต่อชุมชนที่อิงตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อตกลงการอยู่ร่วมกัน

2. การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภายใต้แนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ที่เน้นการรวมกลุ่มจัดตั้ง ฝึกปฏิบัติการ ส่งเสริม ปรับปรุง ออกแบบ วางแผน พัฒนาความร่วมมือ จัดอบรมปฏิบัติการให้ความรู้ สร้างเครือข่าย พัฒนาช่องทางสื่อสาร การรวมกลุ่มการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสนับสนุนการมีส่วนร่วม ปรับปรุงแผน บริหารเวลาและพัฒนาทักษะ และบริหารเครือข่ายพร้อมการระดมทุน

3. การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ ภายใต้แนวทางการพัฒนาชุมชน 5 ด้าน คือ พัฒนาศักยภาพบุคคล พัฒนาการตลาด พัฒนานวัตกรรม พัฒนาระบบการเงินและบัญชี และผลิตสินค้าและบริการ ภายใต้กิจกรรม 6 กิจกรรม คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การจัดสรรพื้นที่เพาะปลูก การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการจัดการน้ำ การจัดทำบรรจุภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การตลาดออนไลน์และให้บริการขนส่งถึงมือผู้บริโภค และการจัดการระบบบัญชีการเงิน

4. การจัดการความรู้และข้อมูล ภายใต้ทิศทางการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพและบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ่านปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม คือ การนำเข้าทรัพยากร กระบวนการ ผลผลิต ร่วมกับปัจจัยหนุนเสริม คือ ผู้นำ แรงงาน และการมีส่วนร่วม

5. การจัดการผลผลิต สินค้า การตลาด และการบริการ ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ โดยใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนทั้ง 6 กิจกรรม

6. การติดตาม ควบคุม ปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรม ภายใต้ภาพรวมของการมีส่วนร่วม กำหนดทิศทางการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ การจัดการความรู้และข้อมูล และการจัดการผลผลิต สินค้า การตลาด และการบริการ

ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพชุมชนและสร้างชุมชนนวัตกรรมในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหนองสนธิ ส่งผลกระทบต่อด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้

ด้านสังคม คือ บุคคลต้นแบบ มีความรู้และทักษะการปลูกผักอินทรีย์ปลอดภัย สามารถทำงานเป็นกลุ่ม จัดการเวลา จัดการผลผลิตและบรรจุภัณฑ์ และการตลาดให้กับชุมชนได้

ด้านเศรษฐกิจ คือ ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะเพื่อใช้ประโยชน์แบบมีส่วนร่วม โดยความร่วมมือและขับเคลื่อนการใช้ที่ดินสาธารณะของชุมชนของทุกภาคส่วน ทำให้สมาชิกในชุมชน ได้นำไปใช้เป็นแนวทางการปลูกพืชผักอินทรีย์ปลอดภัยจำหน่ายสู่ตลาดในพื้นที่ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ เพื่อสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

ด้านสิ่งแวดล้อม คือ บรรลุเกณฑ์สำหรับพืชผักอินทรีย์เชิงพื้นที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้การบรรจุพืชผักอินทรีย์เพื่อจำหน่ายมีความปลอดภัยและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภค

อภิปรายผล

ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองสนธิ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ มากที่สุด คือ กระบวนการด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การบริหารจัดการชุมชน และบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ ซึ่งในมุมมองของ Shevchuk (2022) แสดงให้เห็นว่าการกระตุ้นกระบวนการจัดระเบียบตนเองของผู้ผลิตทางการเกษตรทุกรายมีรูปแบบความเป็นเจ้าของและและประชากรในชนบทอยู่บนหลักการสหกรณ์เพื่อการจัดหาและจัดหางานด้านเกษตรกรรม เช่น การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การจัดหาบริการด้านเทคโนโลยีและสังคม เป็นต้น โดยรวมถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการประมวลผลสหกรณ์ในพื้นที่ชนบท ซึ่งจะช่วยให้ผู้ผลิตรายย่อยสามารถสร้างโรงงานแปรรูปเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเองในตลาดท้องถิ่นได้ และเสรี พงศ์พิศ (Phongphit, 2013) ได้กล่าวถึงชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีส่วนสนับสนุนเงินทุนและทรัพยากรสำหรับการผลิตในท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิตและการขาย

ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นที่การมองเป้าหมายร่วม การกำหนดโครงสร้างและกลไกพื้นฐานเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน และการทำโครงการกิจกรรมร่วมกัน ซึ่ง Salunkhe et al. (2021) ได้เผยแนวทางร่วมกันในลักษณะการออกแบบวัตถุประสงค์ การจัดสรรทรัพยากร และวิธีการร่วมกัน โดยมีแรงผลักดันและความก้าวหน้าของการริเริ่มแผน การสำรวจแบบผสมผสานที่ควบคุมการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยและการจัดหาทรัพยากรภายในชุมชนโดยเฉพาะจากมุมมองของการสร้างชุมชนด้วยตนเอง โดยมีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Zhang et al. (2023) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมของชุมชนในมิติอำนาจการปกครอง พื้นที่สาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม

ทางนิเวศวิทยา และทุนทางสังคม ซึ่งครอบคลุมแนวทางการพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยชุมชนและขับเคลื่อนโดยรากหญ้า และ Dobson and Atkinson (2020) ได้สนับสนุนการใช้กลยุทธ์หลากหลายที่ช่วยเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นร่วมกันในการหล่อเลี้ยงชุมชนที่มีชีวิตชีวา ความยืดหยุ่น และการมองไปข้างหน้า รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเพียงอย่างเดียวไปสู่การผสมผสานองค์ประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างครอบคลุม โดยผลักดันการฟื้นฟูเมืองไปสู่อนาคตให้เจริญรุ่งเรือง

การสร้างชุมชนนวัตกรรมต้นแบบการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบ ทิศทางการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะ การพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ การจัดการความรู้และข้อมูล การจัดการผลผลิต สินค้า การตลาด และการบริการ การติดตาม ควบคุม ปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Zhang et al. (2023) ที่ให้ความสำคัญการส่งเสริมความเป็นเจ้าของชุมชน การตัดสินใจของผู้นำด้วยแบบมีส่วนร่วม และการจัดสรรทรัพยากรอย่างชาญฉลาด รวมถึงบทบาทของการแบ่งปันรายได้ในฐานะทรัพยากรสำหรับการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน โดยสนับสนุนแนวทางการเงินที่โปร่งใสเพื่อสนับสนุนโครงการที่ยั่งยืน และเป็นไปตามที่ Bina and Pereira (2020) หลักพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ถือเอามุมมองแบบกว้างที่ก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่เพียงอย่างเดียว โดยแผ่ขยายครอบคลุมปฏิสัมพันธ์ของมิติทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และสังคม ร่วมกันประกอบเป็นสาระสำคัญของความยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายด้านความยั่งยืนในวงกว้างอย่างกลมกลืน เชื่อมโยงความเป็นอยู่ที่ดีของสิ่งแวดล้อม ความเจริญรุ่งเรืองของเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ สามารถขยายขอบเขตจากรากฐานการปกครองแบบมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้นโดยผสมผสานทุนทางสังคมเข้าด้วยกัน ทำให้มองเห็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เครือข่าย และความไว้วางใจได้อย่างชัดเจน (Rahman et al., 2022)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย คือ ผลผลิตในด้านการผลิตและหรือตลาด ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการตลาดที่เชื่อมโยงกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่น การพัฒนาช่องทางการจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การฝึกอบรมปฏิบัติการสนับสนุนเทคโนโลยีด้านการผลิตและการตลาด เป็นต้น เพื่อให้ผู้ผลิตมีทักษะในการสร้างช่องทางออนไลน์ การเพิ่มผลผลิตและขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสามารถเข้าถึงตลาดได้กว้างขึ้น เป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน สร้างโอกาสในการขยายฐานลูกค้าใหม่ เพิ่มโอกาสในการกระจายผลผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากพืชผักอินทรีย์ที่ปลูกในพื้นที่ดินสาธารณะประโยชน์ของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนและสร้างชุมชนนวัตกรรมในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ และด้าน

สิ่งแวดล้อม เป็นเพียงการแสดงผลเชิงสรุปแบบอุปนัย ดังนั้น ควรดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อประเมินผลกระทบในเชิงลึก โดยใช้เครื่องมือการวัดอย่างชัดเจน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ เพื่อสนับสนุนข้อค้นพบในแต่ละด้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือในการนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาพื้นที่ได้สัมฤทธิ์ผลและบรรลุเป้าหมายครบทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

- Adhikari, B., Pell, C., & Cheah, P. Y. (2020). Community engagement and ethical global health research. *Global Bioethics*, 31(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/11287462.2019.1703504>
- Andreeva, O. V., Lobkovsky, V. A., Kust, G. S., & Zonn, I. S. (2021). The concept of sustainable land management: modern state, models and typology development. *Arid Ecosystems*, 11, 1–10. <https://doi.org/10.1134/S2079096121010029>
- Announcement of the Prime Minister's Office on the Announcement of the National Reform Plan. (2018, 6 April). *Royal Gazette*. Volume 135, Part 24 Kor. (Volume 4). pp. 1–135.
- Azam, W., Khan, I., & Ali, S. A. (2023). Alternative energy and natural resources in determining environmental sustainability: a look at the role of government final consumption expenditures in France. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(1), 1949–1965. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-22334-z>
- Bina, O., & Pereira, L. (2020). Transforming the role of universities: From being part of the problem to becoming part of the solution. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 62(4), 16–29.
- Brown Epstein, H. A. (2022). SWOT/TOWS/OTSWAnalysis of recent past and near future. *Journal of Hospital Librarianship*, 22(4), 333–339.
- Brydon–Miller, M., Kral, M., & Ortiz Aragón, A. (2020). Participatory Action Research: International Perspectives and Practices. *International Review of Qualitative Research*, 13(2), 103–111. DOI: 10.1177/1940844720933225
- Bullen, C. V., & Rockart, J. F. (1981). *A primer on critical success factors*. Massachusetts Institute of Technology.
- Chen, H. (2022). Linking institutional function with form: Distributional dynamics, disequilibrium, and rural land shareholding in China. *Land Use Policy*, 120. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106283>
- Cohen, S. L. (1996). Mobilizing Communities for Participation and Empowerment. In Servaes, J., Jacobson, T. L., & White, S. A. (eds), *Participatory Communication for Social Change*. Sage.

- da Silva, I. C. A., & Maracajá, K. F. B. (2021). Analisando os objetivos de desenvolvimento sustentável (ODS) na gastronomia do Sertão Paraibano. *Research, Society and Development*, 10(7), e12510716501–e12510716501. <https://doi.org/10.33448/rsd-v10i7.16501>
- de Souza, J. M., Morgado, P., da Costa, E. M., & de Novaes Vianna, L. F. (2022). Modeling of Land Use and Land Cover (LULC) Change Based on Artificial Neural Networks for the Chapecó River Ecological Corridor, Santa Catarina/Brazil. *Sustainability*, 14, 4038.
- DeShields, R. D., Lucas, J. P., Turner, M., Amola, K., Hunter, V., Lykes, S., Rompalo, A. M., Vermund, S. H., Fischer, S., & Haley, D. F. (2020). Building partnerships and stakeholder relationships for HIV prevention: longitudinal cohort study focuses on community. *Progress in community health partnerships: research, education, and action*, 14(1), 29–42. 10.1353/cpr.2020.0006
- Dobson, J., & Atkinson, R. (Eds.). (2020). *Urban crisis, urban hope: A policy agenda for UK cities*. Anthem Press.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Georgia State University.
- Fatimah, Y. A., Govindan, K., Sasongko, N. A., & Hasibuan, Z. A. (2024). The critical success factors for sustainable resource management in circular economy: Assessment of urban mining maturity level. *Journal of Cleaner Production*, 469, 143084. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.143084>
- Gomes, E., Costa, E. M. D., & Abrantes, P. (2024). Spatial Planning and Land–Use Management. *Land*, 13(1), 94. <https://doi.org/10.3390/land13010094>
- Halperin, S., Castro, A. J., Quintas–Soriano, C., & Brandt, J. S. (2023). Assessing high quality agricultural lands through the ecosystem services lens: Insights from a rapidly urbanizing agricultural region in the western United States. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 349, 108435. <https://doi.org/10.1016/j.agee.2023.108435>
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. McGraw–Hill.
- Mbogo, C. M., Wanyonyi, A., Macharia, M., Koech, R., & Murugi, E. (2024). Monitoring Land Administration and Management in Kenya: Inclusive Land Governance. *African Journal on Land Policy and Geospatial Sciences*, 7(1), 400–411. <https://doi.org/10.48346/IMIST.PRSM/wajlp-gs.v7i1.45990>
- Meyfroidt, P., De Bremond, A., Ryan, C. M., Archer, E., Aspinall, R., Chhabra, A., ... & Zu Ermgassen, E. K. (2022). Ten facts about land systems for sustainability. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(7), e2109217118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2109217118>

- Ministry of Natural Resources and Environment. (2019). *Land Management Strategy*. Ministry of Natural Resources and Environment. https://webapp.ddd.go.th/lpd/node_modules/img/Landusedistrict/2565/r03--sm_02.pdf
- Mondal, S., & Palit, D. (2022). Challenges in natural resource management for ecological sustainability. In *Natural Resources Conservation and Advances for Sustainability* (pp. 29–59). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-822976-7.00004-1>
- Nong Sanit Subdistrict Administrative Organization. (2021). *Annual report 2021*. Office of Nong Sanit Subdistrict Administrative Organization.
- Nurrahman, A. D., Khusaini, M., Leksono, A. S., & Tarno, H. (2024). Models for Sustainable Open Access Land Management That Integrate Economic, Social, and Environmental Balance. *Nongye Jixie Xuebao/Transactions of the Chinese Society of Agricultural Machinery*, 55(5), 1–13. DOI: 10.62321/issn.1000-1298.2024.05.01
- Office of Registration Administration, Department of Provincial Administration. (2021). *Population and household statistics*. Official registration statistics system. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate3/Area/statpop?yymm=64&ccDesc=จังหวัดสุรินทร์&topic=statpop&ccNo=32>
- Pant, M. (2014). Participatory action research. In D. Coghlan & M. Brydon-Miller (Eds.), *The SAGE encyclopedia of action research* (pp. 583–588). SAGE.
- Phongphit, S. (2005). *Ways of thinking, ways of doing, life plans, community economy*. Charoenwit Printing.
- Phongphit, S. (2013). *Community Enterprise is not Community Business in Community Enterprises: Economic Mechanism for Grass Root* (6th ed.). Edison Press Production.
- Phonsri, S. (2004). *Community Development Theory and Principles*. Odeon Store.
- Prinyasuthinun, U. (2018). *Community Management*. Chulalongkorn University Press.
- Puangngam, K. (2010). *Community and local self-management*. Bophit Printing.
- Puppis, M. (2019). Analyzing Talk and Text I: Qualitative Content Analysis. In: Van den Bulck, H., Puppis, M., Donders, K., Van Audenhove, L. (eds), *The Palgrave Handbook of Methods for Media Policy Research*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16065-4_21
- Rahman, M. S. U., Simmons, D., Shone, M. C., & Ratna, N. N. (2022). Social and cultural capitals in tourism resource governance: The essential lenses for community focussed co-management. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(11), 2665–2685.
- Salunkhe, U., Rajan, B., & Kumar, V. (2021). Understanding firm survival in a global crisis. *International Marketing Review*, ahead-of-print.

- Sha, W. (2023). The political impacts of land expropriation in China. *Journal of Development Economics*, 160. <https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2022.102985>
- Sheikh, W. T., & van Ameijde, J. (2022). Promoting livability through urban planning: A comprehensive framework based on the ‘theory of human needs. *Cities*, 131, 103972.
- Shevchuk, H. (2022). State regulation is an important factor in improving the efficiency of functioning of the fruit and vegetable market. *Monograph*. Primedia eLaunch.
- Shinde, P. A., Abbas, Q., Chodankar, N. R., Ariga, K., Abdelkareem, M. A., & Olabi, A. G. (2023). Strengths, weaknesses, opportunities, and threats (SWOT) analysis of supercapacitors: A review. *Journal of Energy Chemistry*, 79, 611–638.
- Srisa-ard. (2017). *Preliminary research, Revised Edition* (10th ed.). Suwiriyan.
- Surin Land Development Station. (2021). *Land use plan, Nong Sanit Subdistrict, Chom Phra District, Surin Province*. https://webapp.ldd.go.th/lpd/node_modules/img/Landusedistrict/2565/r03--srn_02.pdf
- Tirakanan, S. (2006). *The use of statistics in social science research: a practical approach* (2nd ed.). Chulalongkorn University Press.
- Tirakanan, S. (2014). *Social Science Research Methodology: A Practical Approach* (12th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Whiting, S. H. (2022). Land rights, industrialization, and urbanization: China in comparative context. *Journal of Chinese Political Science*, 27(2), 399–414. <https://doi.org/10.1007/s11366-022-09786-3>
- Williams, B., & Brydon-Miller, M. (2004). Changing directions: Participatory action research, agency, and representation. In S. G. Brown & S. L. Dobrin (Eds.), *Ethnography unbound: From theory short to critical praxis* (pp. 241–257). State University of New York Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis*. Harper & Row.
- Zhang, S., & Qian, Z. (2020). Villagers’ acculturation in China’s land expropriation-induced resettlement neighborhood: A Shanghai case. *International Journal of Intercultural Relations*, 74, 174–188. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2019.10.012>
- Zhang, Z., Yu, J., & Tian, J. (2023). Community Participation, Social Capital Cultivation and Sustainable Community Renewal: A Case Study from Xi’an’s Southern Suburbs, China. *Journal of the Knowledge Economy*, 1–34. <https://doi.org/10.1007/s13132-023-01536-x>
- Zheng, Y., Lin, Y., Zhao, L., Wu, T., Jin, D., & Li, Y. (2023). Spatial planning of urban communities via deep reinforcement learning. *Nature Computational Science*, 3(9), 748–762. <https://doi.org/10.1038/s43588-023-00503-5>